

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio I. De Essentia Animæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

spēdat agere de partibus, sic enim in Physicis agimus de materia & forma etiam separatis, & secundum se, quia scilicet semper in iis involvitur hoc predicatum, nempe, ut dicant ordinem ad se invicem, ad constituendum unum totum.

VI. *Animatica dici simpliciter potest speculativa.* Hæc scientia simpliciter est speculativa, tum ob subjectum Attributionis, quod illa merè speculatur; tum quia omnes penè actus habet speculativos, licet nonnulli etiam in ea reperiantur practici, qualis est hic actus; duobus speculis tali ordine dispositis, videri potest aliquid à tergo existens, & alij nonnulli. Imò tractatus de actibus intellectus, & voluntatis magna ex parte censetur practicus.

DISPUTATIO PRIMA.

De essentia Anima.

Quæstio hic est de anima in communi. **S**ermo hic est de Anima in communi, non de rationali tantum de qua præcipue agitur in libro tertio, qui peculiariter instituitur de anima hominis. Hic ergo conceptum essentialem, ac definitionem animæ ut sic inquicimus, quæ repertâ, & facto veluti fundamento, facilius ad illius proprietates, & passiones indagandas postea descendemus.

SECTIO PRIMA.

Antiquorum de animæ sententiæ.

I. *Circa animæ naturam mirum in modum delirabant antiqui.* Nullibi solemnius delirabant Antiqui, quam in animæ naturâ, & essentiâ declarandâ, si physicè & in rigore philosophico eorum dicta capiamus, licet si metaphoricè interpretari quis eorum scita velit, allegoricum subinde sensum non inconcinne patiantur. Aristoteli verò, ac Peripateticis singula ad naturæ calculos severè exigentibus nihil probari potest, nisi quod iustis numeris, & momentis Philosophicis plene est libratum. Nonnulla tamen Antiquorum placita hic obiter recensibimus.

II. *Democritus animam dicebat esse atomos, quia semper movetur.* Democritus ergo, cum motum ad animam maxime spectare existimaret, quod ita temporibus illis omnium animis infederat, ut illud velut quoddam oraculum tota amplecteretur antiquitas, assererat animam nihil aliud esse quam corpuscula illa, seu atomos quos in radiis solaribus cernimus; ea potissimum inductus ratione, quod atomos hosce, nullo enim flante Vento, sed cubiculo undique occluso, nunquam videamus quiescere. Unde, inquit, nihil apertius apparet, quod statuatur principium motus. Hinc etiam provenire dicebat respirationem animalis, quod scilicet inquieta hæc corpuscula nullo loco diu fixa persistere possint; ac proinde identidem semper erumpunt, & alia eorum loco ingrediuntur. Non tamen omnia perinde corpuscula dicebat esse animam, sed rotunda tantum, utpote ad motum aptissima, reliqua verò horum motu cieri, & ad corporis constitutionem spectare affirmabat. Cui etiam sententiæ favere videtur Anaxagoras.

III. *Alij animam dicebant esse ignem.* Alij animam volunt esse ignem, qui, inquiunt, ut in suâ sphaerâ est quasi anima mundi sublunaris, ita quædam illius particulæ animalibus inclusæ, ipsis sunt pro anima, idque eâ præsertim de causâ affirmant, quod ignis maxime fit activus, & motu rapidissimus. Alij etiam existimabant esse non unum aliquod elementum, sed subtiliores quasdam & delicatiores, maximeque defæctas singulorum elementorum partes, & veluti quintam eorum essentiam, partes verò subtiles dicebant esse corpora. Ita Empedo-

cles, quem non defuere qui hac in parte sequerentur, ex iis præsertim, qui novis dogmatibus (quod etiam est malum nostri temporis) avidius inhiabant quam veris.

IV. *Alij animam esse dicunt, alij aquam.* Alij ærem dicebant esse animam, ut Diogenes: sicque nonnulli verbum latinum anima vel animus à vocabulo græco ἀνέμῳ, quod ventum, vel ærem significat, derivari volunt. Alij animam dicebant esse aquam, ut Hippocrates. Quidam verò cum Zenocrate animam ex numeris componebant, ut Pythagoræi, ad verbum fortasse ἐντελέχειαν alludentes, quod significat quiddam omnino perfectum, & suis numeris usquequaque absolutum.

V. *Nonnulli animam dicebant esse harmoniam.* Alij demum animam harmoniam esse existimabant, & veluti quandam musicam, quod nimirum potentias ita inter se coordinatas habeat, & in certum quasi ordinem digestas, ut chorus veluti quidam, & concentus videatur jucundissimus. Unde signum, inquiunt, est nobilioris, & perfectioris animæ, quo quis magis capitur musicâ, in quam tantumquam in centrum animam non minus naturali quadam vi & impetu ferridicebant, quam ignis fertur in sphaeram, eoque magis, quod magis est a terrenâ concretione immunis, sicut ille. Hi dum postremi motus explicandi naturam animæ ascribuntur. Platoni qui præterea eam appellat circulum, quod nimirum, sicut circulus in se recurrit, ita dum anima intelligendo supra se reflectit, circulari quasi motu moveatur, ac circulum quandam conficiat. Quos & alios modos late impugnat Aristoteles hic libro primo qui totus ex antiquorum Philosophorum hac de re somniis, eorumque confutationibus est confectus.

VI. *Philosophi antiqui foris oculati, domi cæci.* Ex quibus constat meritò valvis templi Delphici præfixum olim fuisse oraculum illud, γνῶθι σεαυτὸν, nosce te ipsum, cum præstantissima quæque ingenia, & quæ in aliis rebus tam erant oculati, domi tamen ita cæcutiebant, ut in turpissimos passim errores circa seipsos laberentur.

SECTIO II.

Vera Anima notio, ac definitio.

I. *Sine animâ contendit, qui animam esse dubitat.* **U**T ergo ad rem propius accedamus, dari animam tam certum est, inquit S. Augustinus, ut sine animâ contendit, qui animam esse dubitat: id enim probant tot operationes ab intrinseco procedentes, ut vegetationes, sensationes, actus intellectus, voluntatis &c. quæ alteri principio, quam animæ, tribui non possunt, perfectiori tamen vel minus perfectæ, pro diversis, quæ ab eâ procedunt, ope-

operationibus. Vnde, cum mortuo animali, videamus nullas huiusmodi exerceri operationes, colligimus aliquid vitale recessisse, à quo tanquam à principio operationes istae procedebant.

II.
Definitio
Anima.

Animam itaque sic definit Aristoteles hic l. 2. c. 1. t. 6. Anima est actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis: unde ubique ait animam, sicut & omnem formam, ordinari ex naturâ suâ ad perficiendum aliud, nempe, suam partem. Animam proinde semper vocat actum, subiectum potentiam, Vt ergo fiat compositio essentialis physica, debet & forma ordinari ex naturâ suâ ad perficiendum, & subiectum ad recipiendum.

III.
Cur ani-
ma dica-
tur actus
primus.

Dicitur verò Anima ab Aristotele actus primus, quia licet accidentia etiam sint actus, sunt tamen actus quasi secundus, comparata cum Animâ, nempe posteriora dignitate: primus enim seu præcipuus actus corporis, seu materiæ, vel compositi, est actus substantialis, reliqui verò actus sunt secundi, seu secundarij, & minùs principaliter intenti, nec nisi intuitu actus substantialis, licet communiter naturâ, & nonnunquam etiam tempore, complementum substantiale antecedant, & hoc sensu dici possint actus primus: semper tamen sunt propter formam, & ad illam ordinantur.

IV.
Secunda
anima de-
finitio in
ordine ad
operationes.

Potest etiam Anima dici actus primus respectu operationum, quæ sunt actus secundus, & in ordine ad quas secundam tradit Animæ definitionem Aristoteles hic l. 2. c. 2. t. 25. his verbis: Anima est id quo primo vivimus, & sentimus, & intelligimus, divisivè scilicet, non copulativè, alioqui non competeret hæc definitio omni animæ, sed soli rationali. Per hæc ergo definitionem significatur, animam esse radicem omnium operationum in composito, & consequenter actum primum, à quo profluunt actus secundi, seu operationes.

V.

Dices, hinc sequi, animam non esse actum perfectissimum: actus enim secundus perfectius actuatur quam primus, cum primus adhuc relinquat aliquam potentialitatem, & actuabilitatem, potentialitas autem & actualitas passiva sonat imperfectionem, seu perfectionis alicujus carentiam, ergo actus secundus, qui completè actuatur, erit perfectior primo. Negatur tamen consequentia si sermo sit quoad rem, & simpliciter, & non quoad modum, primò enim actus secundus seu operatio tollit solum potentialitatem accidentalem, supponit verò substantialem potentialitatem jam completâ per actum primum. Deinde, actus ille est perfectior qui dat perfectius esse, sed huiusmodi in presenti est actus primus, constituit enim & dat esse substantiale, secundus verò solum esse accidentale, constituendo scilicet compositum accidentale. Nec tamen semper omnis actus primus est perfectior secundo, habitus enim, saltem naturalis, imò ut volunt aliqui, supernaturalis, non est semper perfectior actu, ob vitalitatem scilicet actus: sed de hoc alibi.

Offenditur
actum pri-
mum esse
simpliciter
perfectiorem
secundo.

VI.

Quid in
definitione
anima in-
telligatur
per corpus
organici-
cum.

Magna hic est inter interpretes, quid hic velit Aristoteles per corpus organicum, utrum scilicet per illud intelligatur materia prima cum dispositionibus, seu diversâ organizatione ad animam recipiendam aptâ, an compositum ipsum, seu vivens. Quoad rem ipsam potest utrumque intelligi, ut nimirum anima & sit actus informans materiam, & constituens compositum, eadem enim operâ utrumque præstat, & eodem modo hic est philosophandum physicè & realiter inter materiam & formam, sicut in Logicâ Metaphysicè inter genus & differentiam, quæ sunt actus & potentia metaphysica, sicut hæc actus & potentia physica.

VII.

Sicut ergo differentia, quæ est forma metaphysica, est actus contractivus, & suo modo informat.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

vus generis, illudque limitando, & quasi informando partem suam metaphysicam, constituit speciem, seu essentiam metaphysicam, ita anima forma physica limitando & informando materiâ, seu corpus partem suam physicam, constituit essentiam physicam, seu essentiam physicè acceptam. Est ergo anima actus informans materiam, & constituens compositum.

Anima est
actus in-
formans
materiam
& consti-
tuens com-
positum.

Aristoteles autem per corpus organicum intelligere hic videtur materiam primam taliter organizatam: post traditam enim hanc definitionem, subiungit, Anima & corpus est animal, quod signum est ipsum sumere hic corpus pro parte physica animæ. Porro omnes formæ substantiales, etiam inanimatæ, sunt actus corporis, sed non organici, hoc enim peculiariter competit viventibus.

VIII.
Aristo per
corpus or-
ganicum
intelligit
materiam
primam.

Dices; multæ res inanimatæ sunt corpus organicum, ut plumæ avium, marmor, jaspis, cælum etiam, tot stellis & planetis quasi variegatum, imò cadaver eandem retinet organizationem, cum homo moritur subito, quam habuit forma viventis, ergo habere corpus organicum non est proprium solum viventium. Resp. posse esse hic quæstionem de nomine: si enim per corpus organicum intelligatur tantum materia habens diversum temperamentum primæ, vel etiam aliquarum secundarum qualitatum, multa non viventia habent corpus organicum. Si autem per corpus organicum intelligatur corpus habens, non solum diversum temperamentum istarum qualitatum, sed aliarum etiam superioris ordinis, quæ disponunt ad operationes vitæ, quæque ordinantur ad juvandum rem aliquam, ut se perficiat ab intrinseco, & producantur vel à semine, vel matre prolis, sic nullæ res non viventes habent corpus organicum.

IX.
Offenditur
sola viven-
tia habere
corpus or-
ganicum.

Ad id de cælo, dico stellas & planetas non continuari cum suis orbibus, unde non magis faciunt cælum corpus organicum quam flores, plantæ & arbores terram. Quod verò per corpus organicum intelligatur corpus variè dispositum per huiusmodi temperamentum superioris ordinis, disponens proximè ad operationes vitæ, innui videtur illis verbis in definitione positus, potentia vitam habentis.

X.
Stelle non
magis fa-
ciunt cæ-
lum corpus
organicum
quam flo-
res terram.

Circa id quod additur de formâ cadaveris, Resp. primò, materiam in qua recipitur forma cadaveris, non habere accidentia illa superioris ordinis de quibus supra: quæ de causâ dicit Aristoteles digitum mortuum, & vult esse equivocè digitos. Deinde per accidens est formæ cadaveris quod sit cum illis diversis dispositionibus, & organizatione, (sicut formæ ignis est per accidens quod sit cum humiditate aeris, quem in se convertit, & similiter cum humiditate aliquâ ac frigiditate ligni) quod inde colligitur, quia forma cadaveris non conservat dispositiones illas, sed paulatim eas dissipat, ac dissolvit totam illam organizationem, sicut ignis humiditatem & frigiditatem ligni & aeris.

XI.

Digitus
mortuus
& vivus
equivocè
dign.

Ultima demum particula definitionis, nempe, potentia vitam habentis, intelligi duobus modis potest, sicut & corpus organicum, nempe de vitâ substantiali, vel accidentali, & ultimæ hujus particule acceptio pendet ab acceptione corporis organici. Si ergo per corpus organicum intelligatur materia prima organica, & proximè ad animam in se recipiendam disposita, tunc hæc particula significat vitam substantialem; & in actu primo: si verò per corpus organicum intelligatur totum, tunc hæc particula significat vitam accidentalem, seu operationes vitales, quas totum compositum jam constitutum, seu vivens habet in potentia, qui scilicet est principium earum elicivum.

XII.
De ultimâ
definitione
anima
particulis
potentia
vitam ha-
bentis.

Ex dictis infero utramque hanc animæ definitionem superius positam esse essentialem, licet prima aliquid

XIII.

R. 2

*Erraque illa
animæ defi-
nitio est
essentialis.*

aliquid in se descriptivum contineat, nempe parti-
culam illam *organici*; accidentia enim non sunt de
substantiâ hominis, ergo nec anima debet definiri
in ordine ad illa: sicut & esset descriptio, si quis de-
finiret hominem per *bipes*. Secunda verò definitio est
explicatio primæ, perinde enim est *id quo primò vi-
vimus, sentimus, & intelligimus*, atque *actus primus
corporis potentiâ vitam habentis*: idem enim est ac si
diceretur, anima est prima radix & principium eli-
citivum harum operationum, *verba enim in defini-
tionibus non important actum, sed potentiam*, ut do-
cent Logici. Melior tamen videtur prior definitio,
quia explicat omnia prædicata animæ, anima quip-
pe non solum dicit ordinem ad operationes, tan-
quam principium effectivum illarum, sed etiam ad

corpus seu materiam, tanquam actus informativus
& compars illius.

Animam esse substantiam non videtur dubium, XIV.
cùm ordinetur ad complendam & perficiendam Error eorum
materiam: deinde, est pars constitutiva hominis, qui animam
qui est compositum substantiale. Quare perperam dicebant esse
Galenus l. de locis affectis dixit, animam esse tem- tale tempe-
peramentum primarum qualitatuum, sic enim eum ramentum
explicat S. Thomas lib. 2. cont. Gen. cap. 63. & in primarum
Quæst. dis. q. de anima, a. 1. quamvis alij eum excu- qualitatuum.
sent, & ita varium circa naturam animæ fuisse il-
lum dicant ut planè quid de ea diceret, nesciret.
Sed cujuscunque fuerit illa sententia, meritò ab
omnibus rejicitur ut erronea.

DISPUTATIO II.

De Anima informatione.

SECTIO PRIMA.

*Sitne Anima actus informans, an
assistens.*

I.
*Anima est
actus infor-
mans, non
assistens.*

In primis, animam verè informare aliquas partes
corporis, & esse actum informantem, non assi-
stentem, sicut est navarchus respectu navis, aut
intelligentia respectu orbis seu sphaeræ cœlestis, de-
finitur in Concilio Viennensi sub Clemente quin-
to, Clementinâ de summa Trinit. c. 5. & videtur per
se manifestum: corpus enim deservit Animæ ad sen-
tiendum, quod præstare non posset, si Anima esset
merè actus assistens, nec enim cœlam juvat Ange-
lum ad sentiendum, nec navis navarchum. Nec si
Anima rationalis esset intimè præsens equo, redde-
ret illum animal rationale, aut animæ in inferno
constituunt cum materiâ ignis hominem, esto illi
materiæ alligantur, quod tamen facerent si merè
assistere, aut quocunque etiam modo alligari, esset
constituere hominem.

II.
*Ostenditur
ulterius ani-
mam esse
actum infor-
mantem.*

Dices; deesse in his dispositiones ad constitutio-
nem compositi requisitas. Contrâ, dispositiones non
sunt de conceptu essentiali hominis, sed si verè
uniatur anima corpori, constituet hominem, sive
dispositiones adsint, sive non. Deinde, animæ omnes
materiales educuntur ex potentiâ materiæ, cum
producantur per generationem, ergo uniuntur ma-
teriæ, actio enim generativa, seu educativa petit na-
turaliter unionem termini producti cum materiâ,
seu subiecto, ut dictum est in Phys. d. 14. Prætercâ,
nisi anima, tum rationalis, tum aliæ uniatur mate-
riæ, non constituent verum compositum, sed aggre-
gatum tantum per accidens.

III.
*Error Aver-
rois, & Pla-
tonis dicen-
tium ani-
mam ratio-
nalem esse
actum assi-
stentem.*

Malè ergo Averroes, Plato, & alij Animam ra-
tionalem dicebant esse actum substantialem assi-
stentem solum, non informantem. Primò enim præ-
ter jam dicta, hoc confutatur ex illo Genesis 2. v. 7.
*Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo
terra, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, &
factus est homo in animam viventem.* Per spiraculum
autem vitæ intelligunt hîc omnes animam infor-
mantem. Deinde, corpus, etiam in homine vivit,
ergo informatur, seu actuatur à formâ vivente, cu-
jus informatio ad denominationem viventis non
minus requiritur, quam informatio caloris, aut al-
bedinis ad denominationem albi, aut calidi.

V.

Nec obstat, quod Anima rationalis sit spiritalis,
& corpus quid materiale: nil enim vetat rem spiri-

tualement uniri rei materiali, cùm Verbum Divinum
uniatur naturæ humanæ, & juxta communio-
rentiam, posset uniri lapidi, vel alteri substantiæ
merè materiali. Deinde, non est necessarium ut A-
nima habeat formalem extensionem ut correspon-
deat corpori, sed sufficit virtualis: non enim corres-
pondet corpori commensurativè, seu quantitativè,
ita scilicet ut pars respondeat parti, sed definiti-
vè. Et quoad hoc eadem penè videtur difficultas de
correspondentiâ rei spiritalis ad locum, quam ta-
men nullus negare potest Animæ, & Angelo. Si et-
iam res spiritalis sit incompleta, potest compleri
à re corporeâ, ad quam dicit ordinem, nec in hoc
ulla peculiaris apparet difficultas.

Dices; si anima rationalis sit actus informans, er-
go quando separata existit à materiâ est in statu vio-
lento, ergo non potest semper durare, nec est im-
mortalis, *nullum enim violentum perpetuum*. Sed
contrâ, multa sunt, quæ licet connaturaliter alijs
uniantur, possunt tamen naturaliter sine ijs existere,
nec ullam in hoc patiuntur violentiam. Sic aer na-
turaliter in se recipit lucem, eique verâ & physicâ
unionem connectitur, & tamen etiam sine omni luce
existit naturaliter. Sic duæ partes ligni, aut ferri per
unionem continuativam sibi naturaliter uniantur,
& in unum totum coalescunt, & tamen, etiam na-
turaliter existunt separata. Idem ergo contingit in
animâ rationali, quæ hanc perfectionem habet præ
alijs formis, quod illæ ad sui existentiam indigeant
materiâ, & petant necessariò subiectum; anima au-
tem rationalis majorem dicit independentiam;
unde, licet uniri subiecto possit, & illud informare,
non tamen hoc necessariò petit.

V.
*Nullum
violentum
perpetuum.*

Anima ra-
tionalis se-
parata à
materiâ non
est in statu
violento.

SECTIO II.

*Quæ partes informantur animâ; ubi præcipue
de dentibus.*

De varijs viventium partibus dubitatum ali-
quando fuit, nec satis de quibusdam ex ijs et-
iamnum constat, informantur animâ, necne: ut de
sanguine, semine, lacte, & alijs humoribus in corpo-
re existentibus: item de capillis, dentibus, & ungui-
bus: & eadem cum his est ratio de cornibus, &
ungulis belluarum, de rostris & plumis avium, de
squamis piscium, & alijs hujusmodi. Nos hic quæ-
stionem resolvemus quoad res solidas, quoad alias
dicitur disputatione sequente,

U: 2